

ОГЛЯД БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ

Випуск 2
Лютий 2017

Минулий рік став поворотним для банківського сектору – практично завершено очищення банків, у грудні Приватбанк перейшов у власність держави. Банки реалізують плани капіталізації, розроблені за результатами діагностичного обстеження, більшість уже виконали трирічний план достроково. Завершуючи розчистку балансів від проблемних активів, банки збільшили відрахування в резерви на покриття збитків за активними операціями у другому півріччі. Разом із резервуванням недіючих кредитів Приватбанку це обумовило рекордний збиток банківського сектору. На сьогодні такі збитки уже компенсовано капіталом. Очікуване зниження відсоткових ставок за депозитами державних банків здешевить банківське фондування, відрахування до резервів також суттєво знизяться – відтак сектор може стати прибутковим (без урахування фактору Приватбанку). Протягом 2017 року банки фокусуватимуться на адаптації нових підходів до оцінки кредитних ризиків та підготовці до впровадження стандарту IFRS 9.

Структура сектору. Перехід Приватбанку в державну власність наприкінці грудня суттєво змінив структуру банківського сектору: частка державних банків у чистих активах збільшилася до 51.3% (з 28.1% на початку 2016 року), за депозитами населення – майже утричі, до 59.5%. Протягом 2016 року 17 банків було оголошено неплатоспроможними, ще 4 було ліквідовано за рішенням акціонерів. Відтак концентрація зросла – частка 20 найбільших банків у чистих активах за рік збільшилася на 3.0 в.п. до 89.4%.

Активи. Нове кредитування було обмеженим у першому півріччі 2016 року, але дещо поживалося у другій половині року, значною мірою у результаті кредитування держмонополій державними банками. Валові гривневі кредити суб'єктам господарювання зросли на 87 млрд. грн. (+27%), а в іноземній валюті скоротилися на 4.1 млрд. дол. США у еквіваленті, що частково пояснюється перекредитуванням у гривні. Кредитування населення також зменшилося.

За слабкого кредитування банки нарощували портфель державних цінних паперів. Сукупна частка вкладень банків у цінні папери, що рефінансуються НБУ (ОВДП та депозитні сертифікати НБУ) на початок 2017 року становила 24.6% чистих активів сектору (+10.6 в.п. за рік, з них 5.1 в.п. через приріст ОВДП у портфелі Приватбанку).

Заявлена частка недіючих кредитів (кредитів, що потрапляють у IV та V категорію якості) склала 30.5% на кінець року, що значно нижче показників, визначених у процесі діагностичного обстеження. Перехід банків на нові правила класифікації кредитів у зв'язку із запровадженням Положення про оцінку кредитного ризику (Постанови № 351) та визнання реальної якості кредитного портфелю Приватбанку наблизить заявлену частку недіючих кредитів до результатів стрес-тестування. Нове визначення недіючих кредитів ґрунтується переважно на наявності прострочки на 90 днів та більше.

Фондування. Вклади клієнтів банків зросли на 117.6 млрд. грн в еквіваленті переважно за рахунок припливу коштів суб'єктів господарювання. Це дало змогу фінустановам повернути 30.2 млрд. грн., отриманих від НБУ, та замінити конвертовані у капітал субординовані борги та міжбанківські кредити материнських банків. Кошти населення у гривні зросли на 9.1%, а у іноземній валюті – на 1%. Поетапне скасування обмежень на зняття вкладів позитивно вплинуло на довіру населення до банків та динаміку депозитів. Частка коштів населення та бізнесу у зобов'язаннях банків зросла за 2016 рік із 64.0% до 73.4%.

Процентні ставки. Ліквідність банківського сектору поліпшувалася протягом року завдяки поверненню коштів клієнтів. Також протягом 2016 року НБУ в кілька етапів зменшив ключову ставку із 22% до 14%. Усі ці заходи забезпечили передумови для зниження банками відсоткових ставок за депозитами. Відсоток за 12-місячними депозитами фізичних осіб за рік знизився на 3.8 в.п. до 17.5% річних у гривні та на 2.2 в.п. до

5.7% річних у доларах США**. У IV кварталі зниження ставок пригальмувалося через невизначеність ситуації навколо Приватбанку. Вартість депозитів у доларах та євро досягла нових історичних мінімумів, оскільки попит банків на валютне фондування залишається низьким. Зниження вартості фондування створило для банків можливість у другому півріччі знизити відсоткові ставки за кредитами для бізнесу більше, ніж дешевшали депозити населення. Проте вартість нових кредитів усе ще залишається високою, а тому вони залучаються переважно на короткий термін на фінансування обігового капіталу.

Фінансові результати та капітал. Минулого року операційна ефективність банківського сектору дещо знизилася: показник CIR (cost to income ratio) становив 58% проти 52% у 2015 році. Чистий процентний дохід скоротився через усе ще високу вартість фондування. Компенсатором стало помірне зростання чистого комісійного доходу завдяки відновленню попиту на банківські послуги та підвищенню тарифів. У 2016 році зафіксовано історично високий збиток банківського сектору – 159 млрд. грн., що зумовлено резервуванням кредитного портфелю Приватбанку. Для решти банків відрахування в резерви значно знизилися, а сукупні збитки зменшилися до 23 млрд. грн. порівняно з 66 млрд. грн. у 2015 році.

Перспективи та ризики. Протягом 2017 року триватиме "перезавантаження" банківського сектору. Після значних потрясінь попередніх років банки розпочинають довгострокове планування, впроваджують нові підходи до ризик-менеджменту, шукають нових клієнтів.

Завершення очищення банківського сектору та прийнятні макроекономічні умови сприятимуть поверненню коштів населення та бізнесу. За очікуваннями НБУ темпи приросту вкладів значно прискоряться порівняно з 2016 роком. Вирішення проблеми платоспроможності Приватбанку, який пропонував вкрай високі проценти закладами населення, закладає передумови для суттєвого зниження депозитних ставок та здешевлення кредитів протягом 2017 року.

Ключовим завданням банків у поточному році стане відновлення кредитування реального сектору та домогосподарств. Боргове навантаження підприємств-позичальників поступово нормалізується завдяки зростанню доходів та прибутків, проте якісних позичальників із прозорою фінансовою звітністю усе ще мало. Банки налаштовані оптимістично: за даними опитування НБУ понад 70% фінустанов очікують на зростання кредитного портфелю підприємств протягом наступних 12 місяців. Актуальним залишається питання посилення прав кредиторів – прогрес у попередніх роках був практично непомітним.

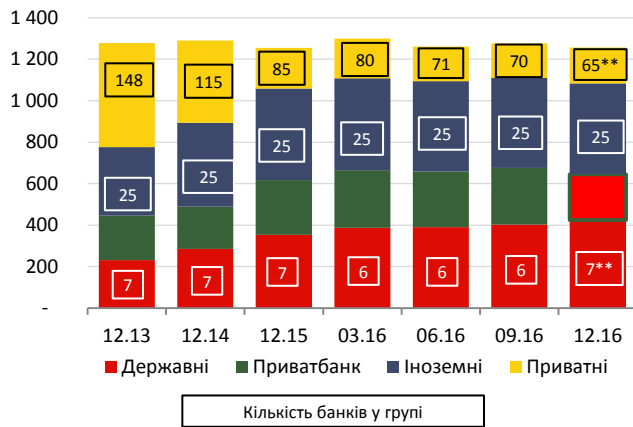
* У банках, що були платоспроможними на кінець 2016 року.

** За даними Українського індексу ставок за депозитами фізосіб.

Структура сектору

У зв'язку з націоналізацією Приватбанку очищення банківської системи досягло завершальної стадії. Частка державних банків в чистих активах сягнула 51.3%. Протягом 2016 року та січня 2017 року з ринку було виведено 20 банків, акціонери ще 4 банків прийняли рішення про самоліквідацію установ.

Чисті активи банків, млрд. грн.*

Кількість банків

	2014	2015	2016	01.17
Платоспроможні	147	117	96	93
- зміна	(-33)	(-30)	(-21)	(-3)
Державні	7	7	6	6
- зміна	(0)	(0)	(-1)	(-1)
Іноземні	25	25	25	25
- зміна	(0)	(0)	(0)	(0)
Приватні	115	85	65	62
- зміна	(-33)	(-30)	(-20)	(-3)
Неплатоспроможні	16	3	4	7
- зміна	(16)	(-13)	(1)	(3)
У стадії ліквідації	21	64	84	84
- зміна	(19)	(43)	(20)	(0)

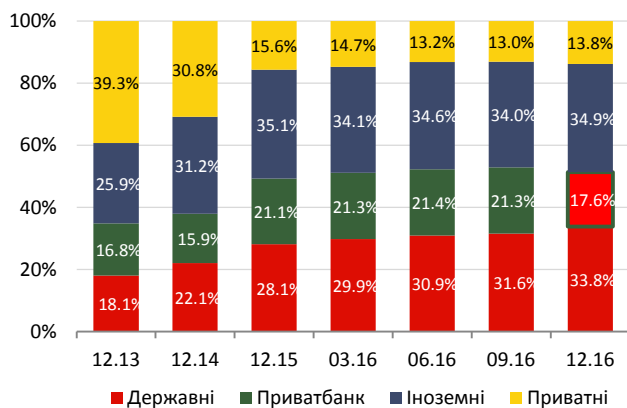
* Платоспроможні банки розподілені на групи відповідно до класифікації станом на 01.01.16.

** На 01.01.17 Приватбанк належить до державних банків. Перед цим – до приватних банків.

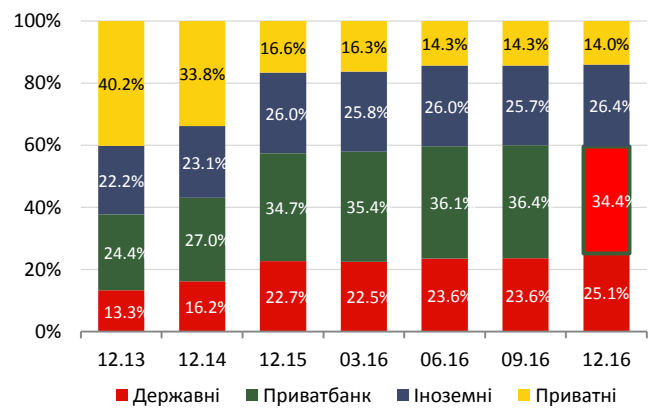
* кількість наведено на кінець відповідного періоду.

Частка депозитів населення в державних банках збільшилася до 59.6%, водночас за чистими активами частка становить 51.3%.

Розподіл чистих активів за групами банків

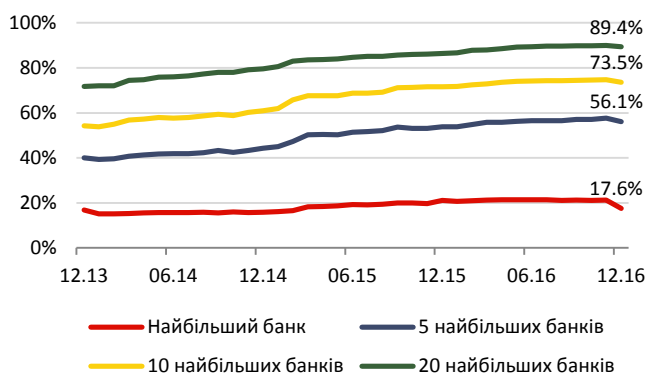

Розподіл депозитів фізичних осіб за групами банків

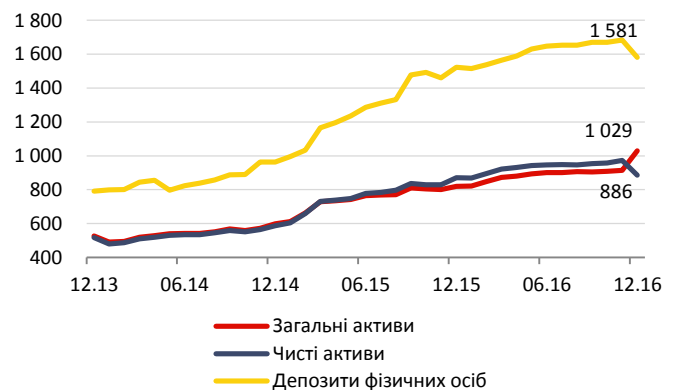

Триває зростання концентрації: на початок 2017 року 20 найбільших банків формують 89.4% активів системи (86.4% рік тому). Зміни показників концентрації у грудні зумовлені процесами, пов'язаними з Приватбанком (визнання ним реальної якості кредитів, формування резервів, збільшення портфелю ОВДП та вплив вкладів населення).

Частка найбільших банків в чистих активах сектору

Рівень концентрації сектору за показником ННІ*

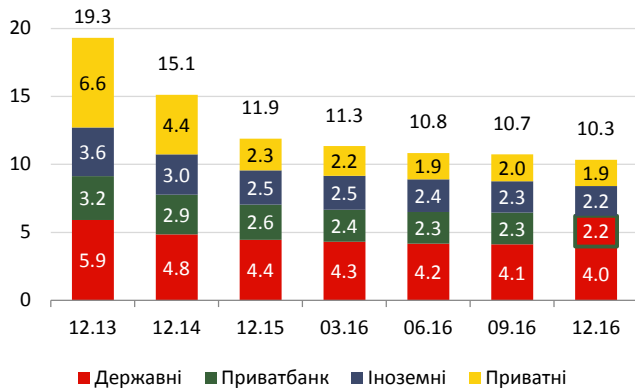

* Індекс Херфіндала-Хіршмана (ННІ) — індикатор концентрації на банківському ринку. Він розраховується як сума квадратів процентів окремих банків у загальному обсязі. Може мати значення від 0 до 10 000 (до 1000 – ринок є слабо концентрованим).

Банківська інфраструктура

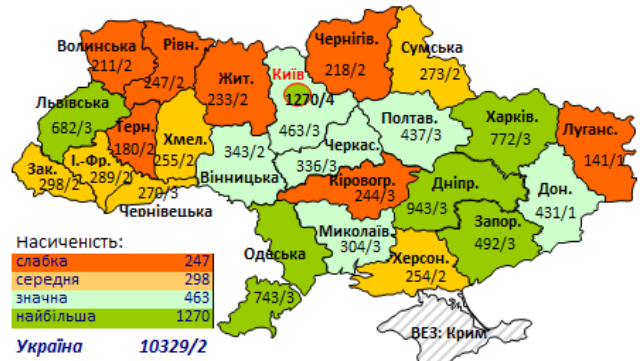
Виведення банків з ринку та оптимізація двома найбільшими банками мережі структурних підрозділів призвели до суттєвого скорочення кількості відділень (до 10.3 тис. одиниць) протягом року.

Кількість структурних підрозділів банків, тис. * од.

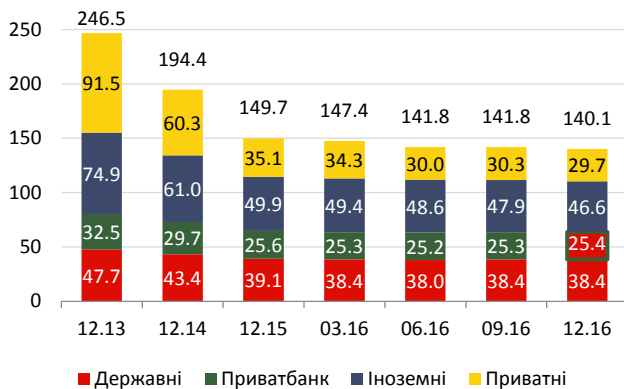
* відокремлені структурні підрозділи і головні офіси

Діючі структурні підрозділи банків в окремих регіонах на 01.01.17, од./од. на 10 000 осіб населення

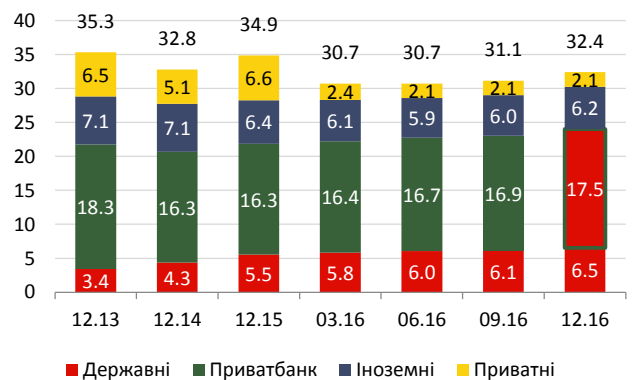
Темп падіння чисельності працівників банків уповільнився. У 2016 році вона скоротилася на 9.6 тис. осіб і становить 140 тис. осіб.

Облікова кількість штатних працівників банків, тис. осіб

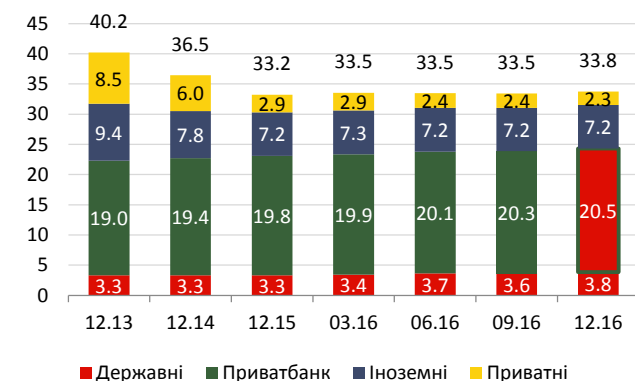
Найбільше нових платіжних карток випустили Приватбанк та інші державні банки.

Кількість активних платіжних карток за групами банків-емітентів, млн. од.

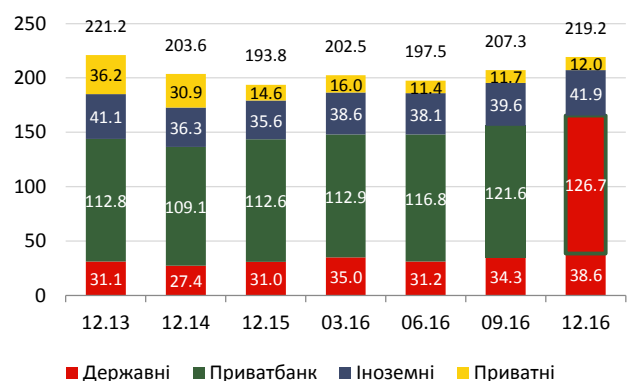

Розвиток платіжної інфраструктури банками-лідерами компенсував втрати від виведення фінустанов із ринку. Кількість банкоматів зростає незначно до 33.8 тис. од. Мережа платіжних терміналів розвивалася більш динамічно, на 25.4 тис. одиниць за рік.

Кількість банкоматів банків, тис. од.

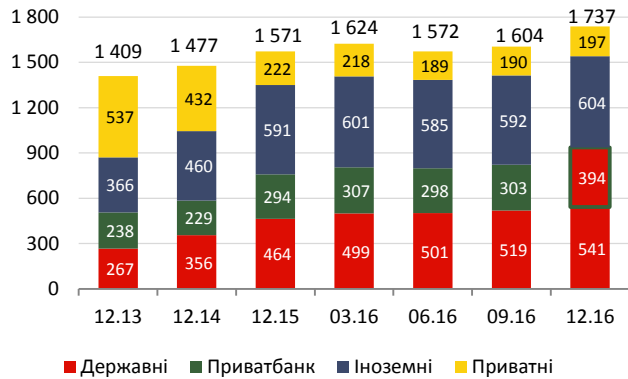
Кількість платіжних терміналів банків, тис. од.

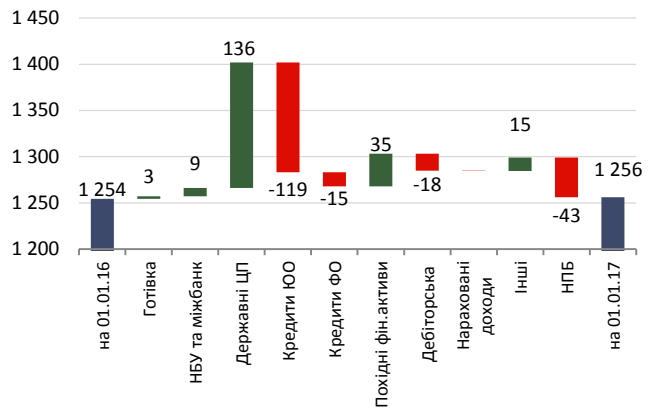
АКТИВИ

Загальні активи банків збільшилися на 10.6%, чисті – практично не змінилися (+0.2%). Основна складова приросту загальних активів – збільшення портфеля ОВДП та похідних інструментів Приватбанку внаслідок переходу банку до державної власності. Інші банки здебільшого кредитували юридичних осіб та вкладали ресурси в ОВДП. У 2016 році тривав негативний статистичний ефект від виведення банків із ринку.

Загальні активи за групами банків, млрд. грн.

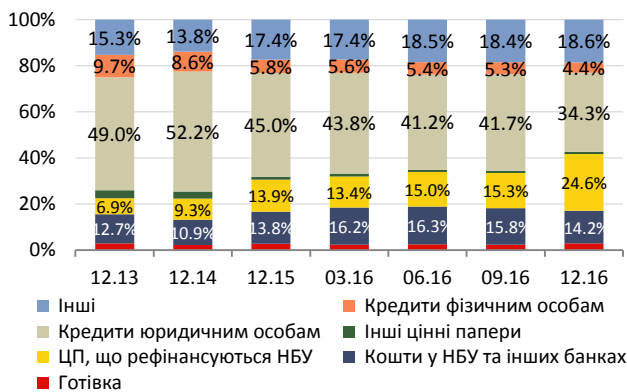
Зміна чистих активів за складовими, млрд. грн.

НПБ – неплатоспроможні банк; ЦП – цінні папери; Державні ЦП включають депозитні сертифікати НБУ

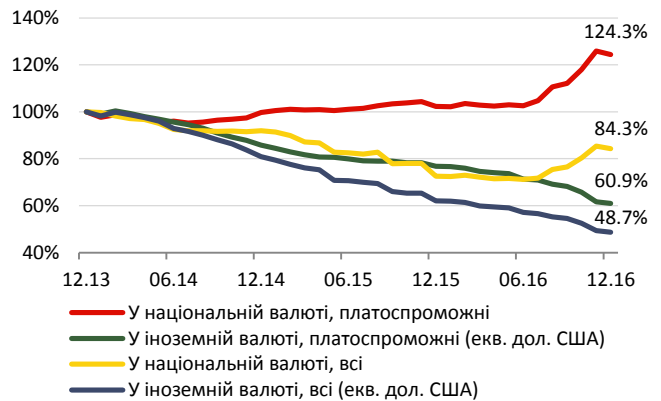
У 2016 році в структурі чистих активів найбільше зросли вкладення в державні цінні папери (на 10.6 в.п.).

Структура чистих активів сектору за складовими

Валові гривневі кредити* у 2016 році зросли на 21.5%, кредити в іноземній валюті – скоротилися на 20.7%.

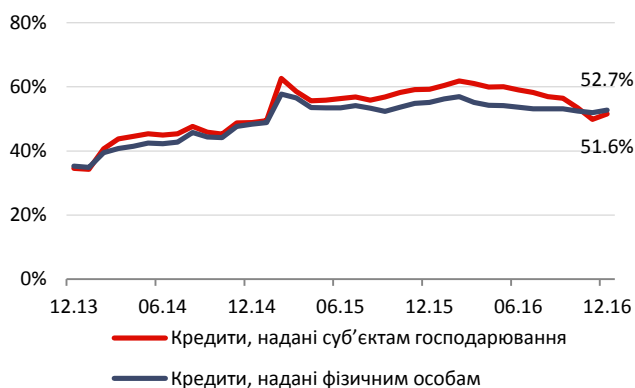
Валові кредити суб'єктам господарювання та фізособам, 2013=100%*

* У банках, платоспроможних на 01.01.17, з нарахованими відсотками

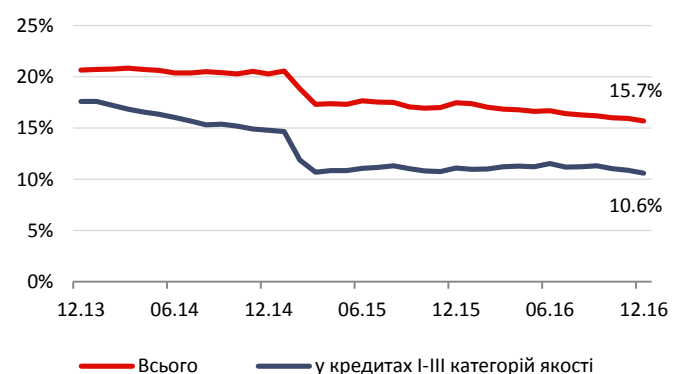
Протягом року не відбулося суттєвих змін у валютній структурі кредитного портфеля.

Частка валютних кредитів*

Кредити фізичним особам займають незначну частку в кредитних портфелях банків.

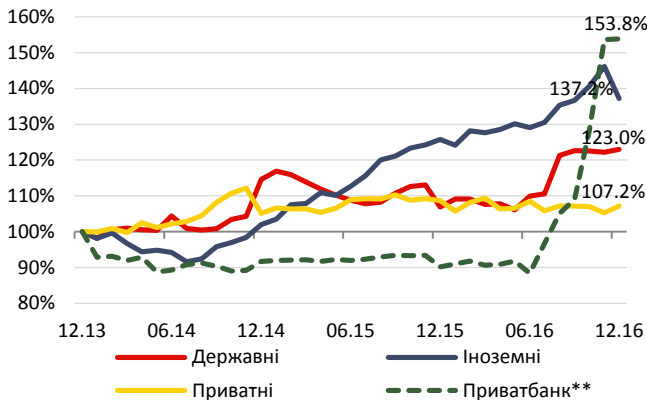
Частка кредитів фізичним особам у загальному кредитному портфелі*

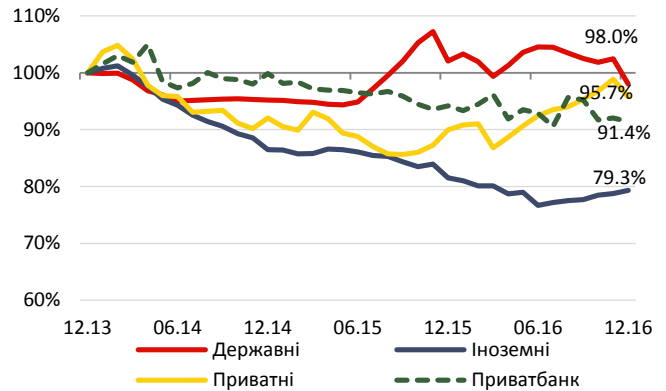
* у банках, платоспроможних на 01.01.17, з нарахованими відсотками

У другій половині 2016 державні та іноземні банки відновили кредитування бізнесу у гривні та конвертували валютні кредити у гривневі. Кредитний портфель державних та іноземних банків у гривні за рік збільшився на 15.1% та 9.1% відповідно. Іноземні та приватні банки відновлюють кредитування фізичних осіб.

Кредити підприємствам у гривні, 2013=100%*

Кредити фізичним особам у гривні, 2013=100%*

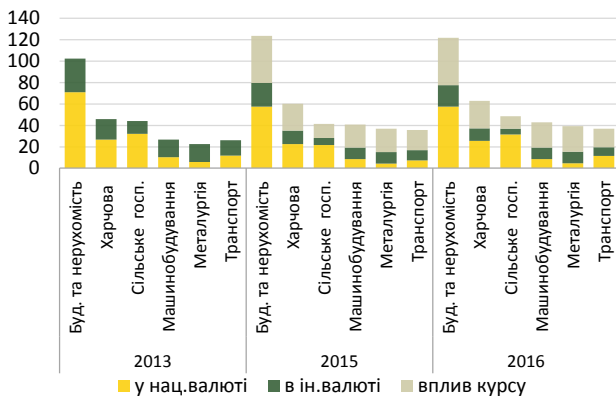

* у банках, платоспроможних на 01.01.17, з нарахованими відсотками

** стрімке зростання пояснюється конвертацією пов'язаних валютних кредитів у гривневі

У 2016 році динаміка кредитів більшості галузей була нерівномірною. Найбільше зросли кредити аграріям – на 25%*.

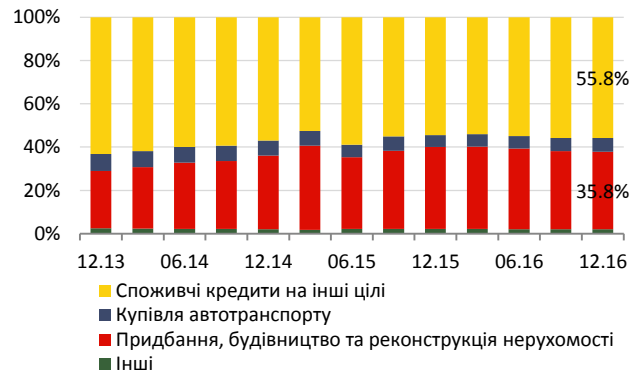
Залишки кредитів за окремими видами економічної та промислової діяльності, млрд. грн.

* за курсом, зафіксованим на початок 2014 року (7,993 грн. за 1 долар США).

Торік частка споживчих та автокредитів населенню зростає (+1.4 та +0.7 в.п. відповідно), іпотечних - скорочувалася.

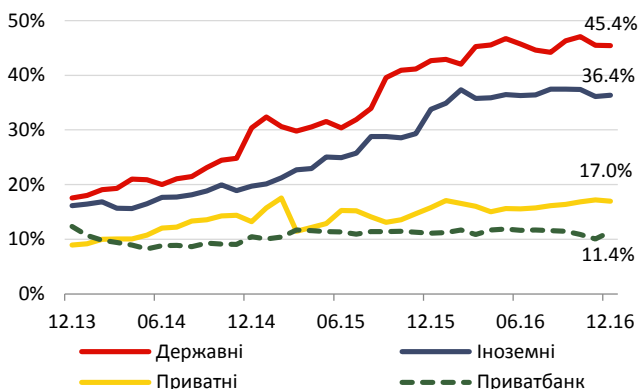
Структура кредитів*, наданих домашнім господарствам, за цільовим призначенням

* без урахування резервів

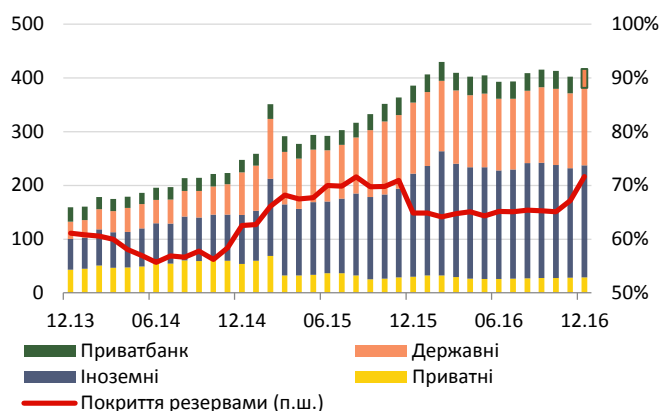
Значне визнання банками недіючих кредитів відбулося у I кварталі 2016 року та у грудні після націоналізації Приватбанку. Частка недіючих кредитів зросла до 30.5%.

Частка недіючих кредитів у портфелях банків

Через ефект Приватбанку покриття резервами НКА у секторі за рік збільшилося на 7 в.п. до 72% (у Приватбанку – з 46% до 79% за грудень).

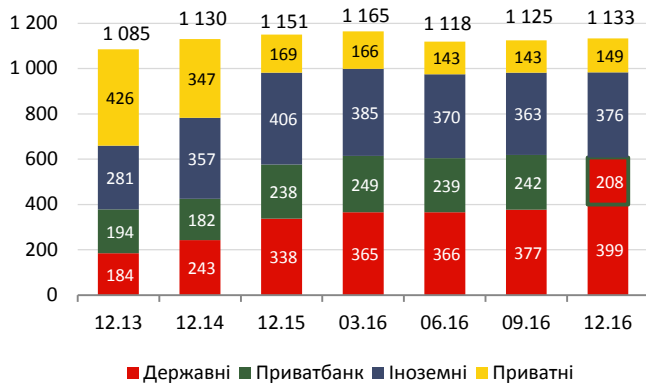
Обсяг негативно класифікованих активів та рівень покриття резервами, млрд. грн.

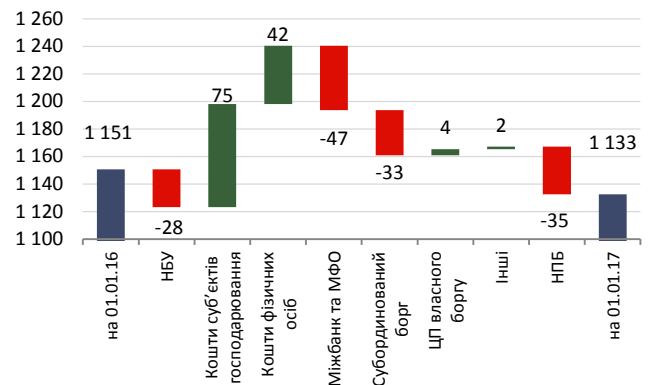
Фондування

У 2016 році обсяг зобов'язань платоспроможних банків значно не змінився. Нові депозити населення та бізнесу замінили кредити НБУ та частину субординованих боргів та міжбанківських кредитів, які було переведено у капітал.

Структура зобов'язань за групами банків, млрд. грн.

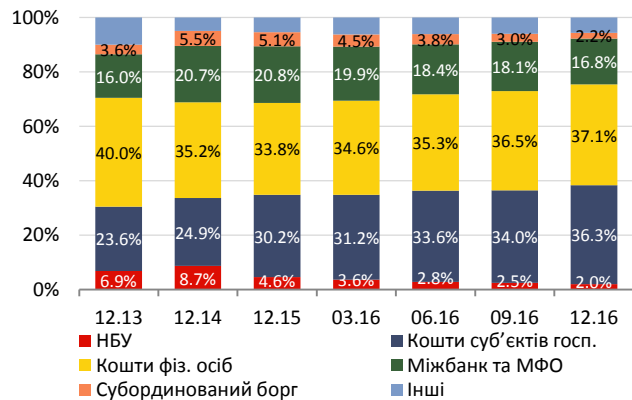
Зміна зобов'язань за факторами, млрд. грн.

НПБ – неплатоспроможні банки.

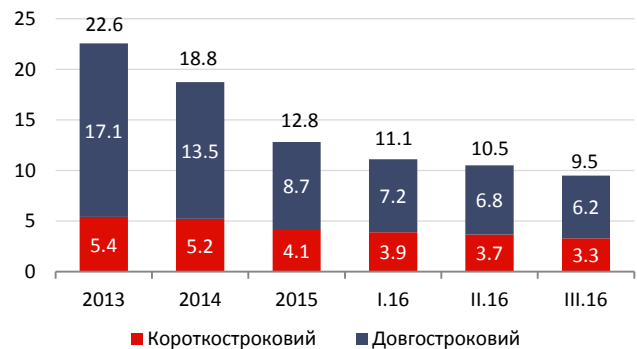
Банки дедалі більше покладаються на кошти клієнтів, частка яких у зобов'язаннях минулого року зростає до 73.4%.

Структура зобов'язань

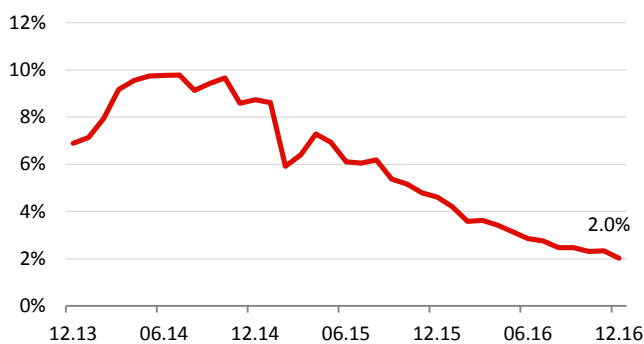
Зовнішній борг банків за I-III кв. 2016 року скоротився на 3.3 млрд. дол. США, переважно у зв'язку із конвертацією в капітал.

Валовий зовнішній борг банків, млрд. дол. США

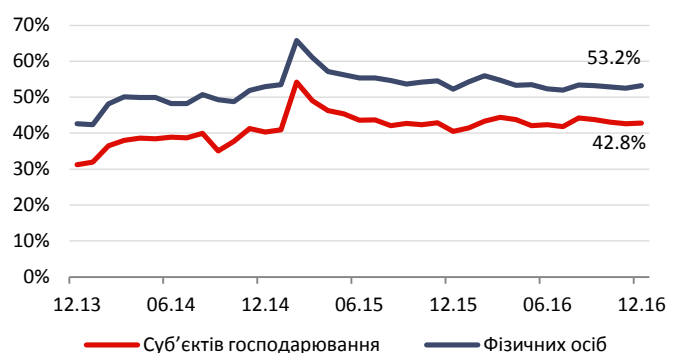
Ліквідність платоспроможних банків покращувалася, що давало змогу повертати кредити НБУ. Частка кредитів НБУ скоротилася до 2.0% зобов'язань.

Частка коштів НБУ в зобов'язаннях банків

Доларизація вкладів зростає на 1.4 в.п. через ефекти послаблення гривні.

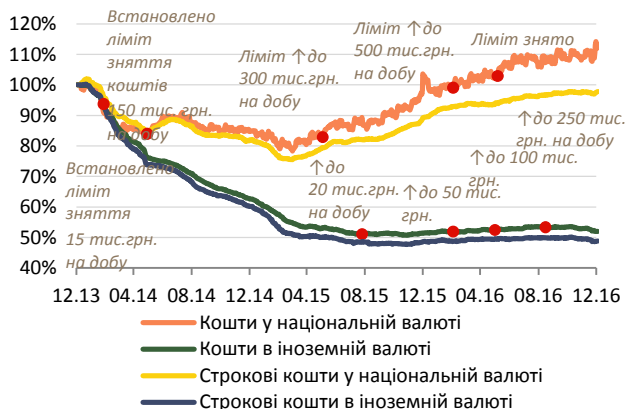
Частка валютних депозитів*

* З нарахованими відсотками.

У 2016 році кошти фізичних осіб у гривні зросли на 9.1%, у валюті – на 1%.

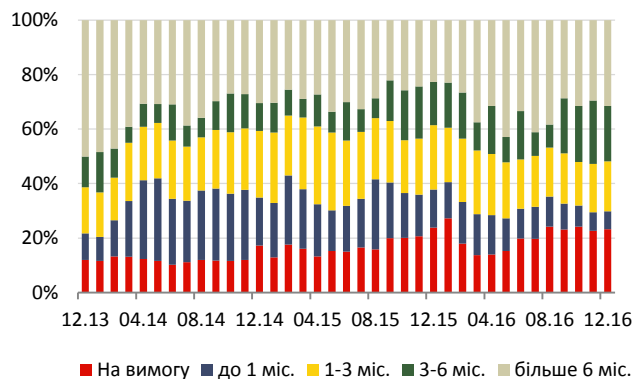
*Кошти фізичних осіб, у тому числі ощадні сертифікати, 2013=100%**

* У банках, платоспроможних на 01.01.17, з нарахованими відсотками

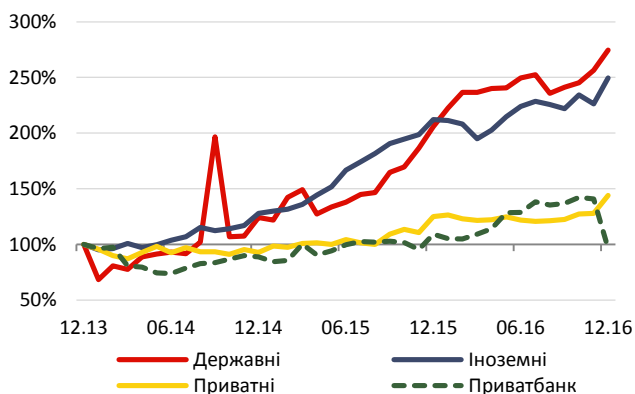
Строкова структура депозитів покращувалася протягом 2016 року

Структура нових депозитів домашніх господарств за терміном

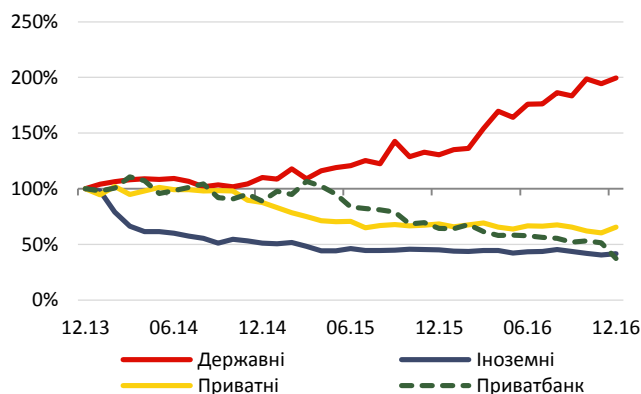

У 2016 році найвищим темпом зростали депозити бізнесу у держбанках (без урахування Приватбанку) – 33.4% та 52.9% у національній та іноземній валюті відповідно.

*Динаміка коштів підприємств в національній валюті за групами банків, 2013 = 100%**

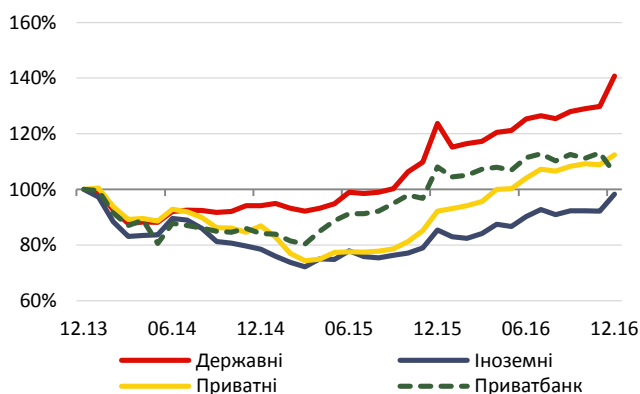
*Динаміка коштів підприємств в іноземній валюті (в еквіваленті дол. США) за групами банків, 2013 = 100%**

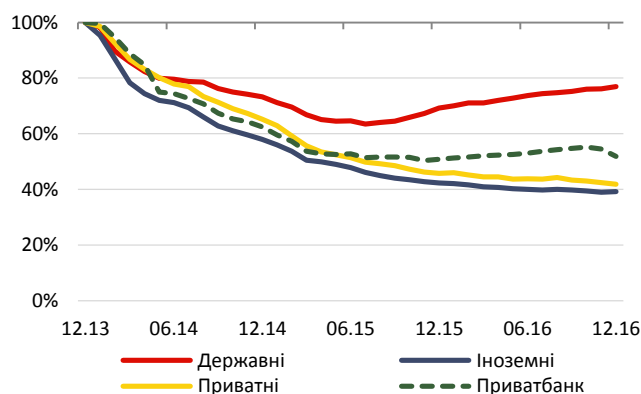
* У банках, платоспроможних на 01.01.17, з нарахованими відсотками

Населення найбільше довіряє державним банкам, у яких наразі разом із Приватбанком зосереджено 60.4% гривневих депозитів та 58.7% валютних. Найвищий темп приросту депозитів у гривні зафіксували приватні банки - 22% за 2016 рік.

*Динаміка коштів фізичних осіб у національній валюті за групами банків, 2013 = 100%**

*Динаміка коштів фізичних осіб в іноземній валюті (в еквіваленті дол. США) за групами банків, 2013 = 100%**

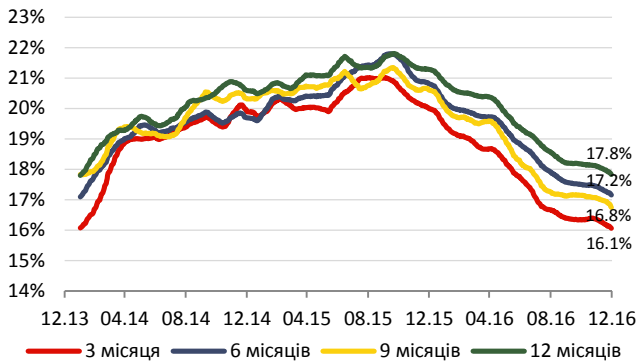

* У банках, платоспроможних на 01.01.17, з нарахованими відсотками

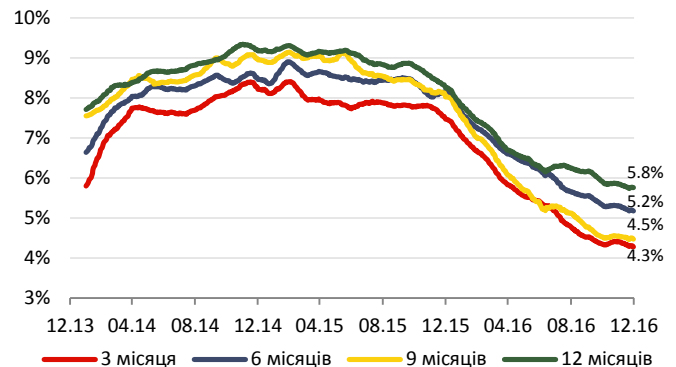
Відсоткові ставки

Наприкінці року зниження ставок за депозитами фізичних осіб уповільнилося через невизначеність напередодні націоналізації Приватбанку. Іншим фактором, що гальмував зниження ставок, була конкуренція державних банків за кошти населення та бізнесу. Наприкінці грудня вартість 12-місячних вкладів у гривні та доларах США становила 17.5% та 5.7% річних. Ставки доларових депозитів перебувають на історичних мінімумах.

Український індекс ставок за депозитами фізичних осіб у гривнях, % річних*

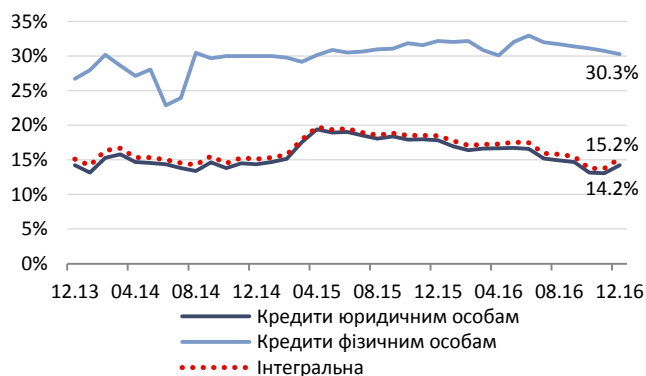
Український індекс ставок за депозитами фізичних осіб у доларах США, % річних*

* за даними агентства "Thomson Reuters", 20-денна ковзна середня.

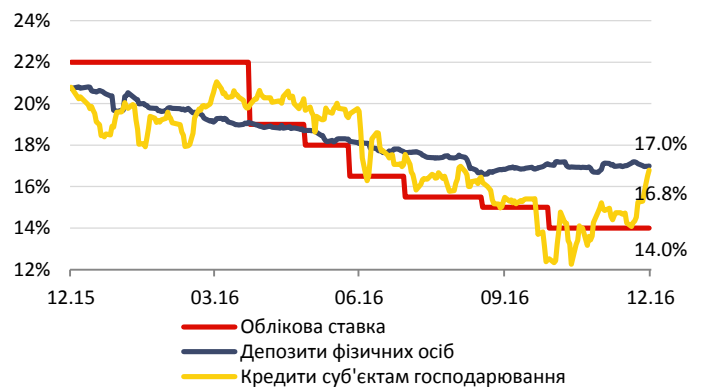
Вартість нових корпоративних кредитів у другому півріччі знижувалася вищими темпами, ніж ставки за кредитами і депозитами населення.

Відсоткові ставки за новими кредитами*, % річних

* без пролонгації або інших змін кредитних умов.

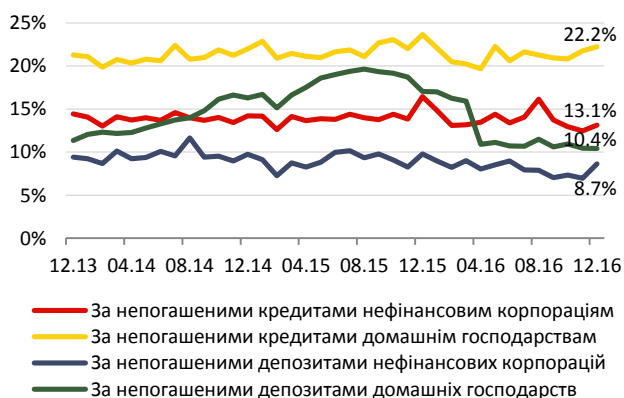
Облікова ставка, вартість нових кредитів та депозитів* у гривні, % річних

* за щоденними даними.

Депозити населення суттєво подешевшали протягом року, на відміну від депозитів корпорацій.

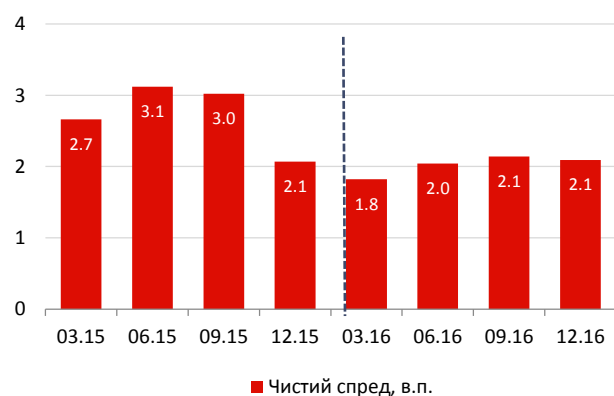
Відсоткові ставки за портфелями кредитів та депозитів, % річних*

* з урахуванням неплатоспроможних банків.

Дохідність активних операцій лишалася сталою протягом року.

Ефективність процентних операцій*

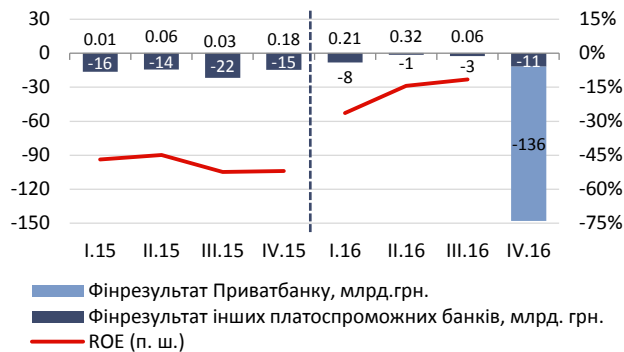

* У відповідному місяці, з урахуванням неплатоспроможних банків.

Фінансові результати та капітал

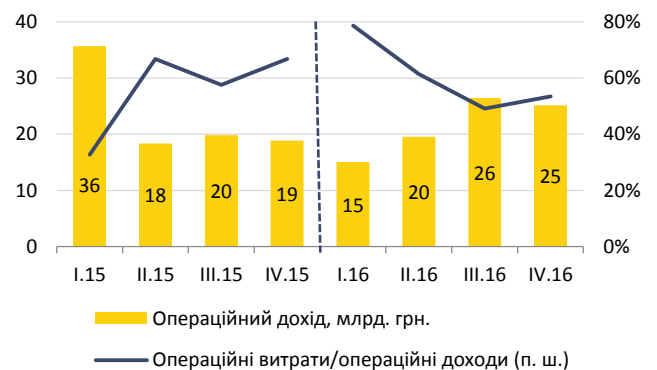
За рік сектор отримав 159 млрд. грн. збитків, з яких 136 млрд. грн. відображено у грудні Приватбанком.

Фінансовий результат та рентабельність капіталу банків

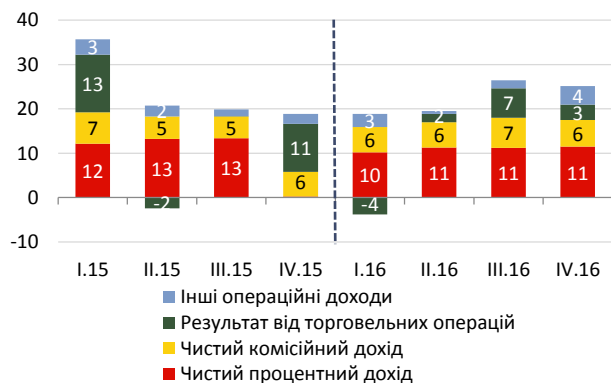
Операційна ефективність суттєво покращилася у другому півріччі 2016 року.

Операційні доходи та операційна ефективність банків

Чистий процентний дохід банків дещо знизився, проте чисті комісійні доходи помірно зростають на тлі відновлення попиту на банківські послуги.

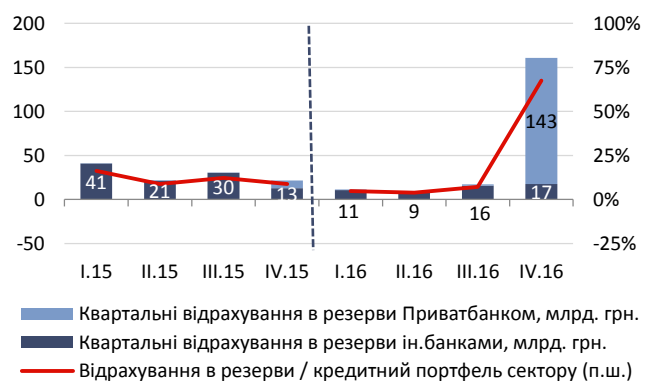
*Складові операційного доходу банків за період, млрд. грн.**

* CIR (Cost-to-Income Ratio) – співвідношення операційних витрат до операційних доходів

Обсяги резервування були менші (9% кредитного портфелю), ніж роком раніше (13%) без урахування резервів Приватбанку у сумі 145 млрд. грн.

*Рівень резервування**

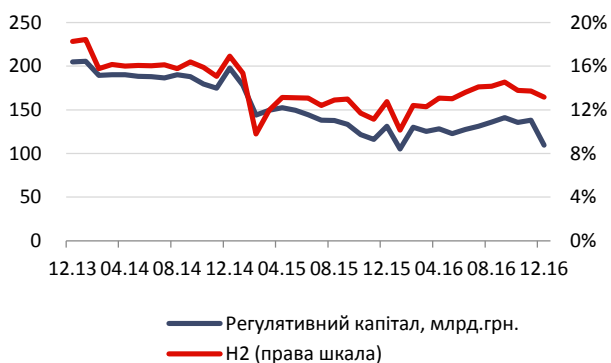

* відсутність чистого процентного доходу у IV кв. 2015 – одноразовий ефект переходу банків на МСФЗ

*відношення відрахувань до резервів до кредитного портфелю банків; ** приведені до річних значень

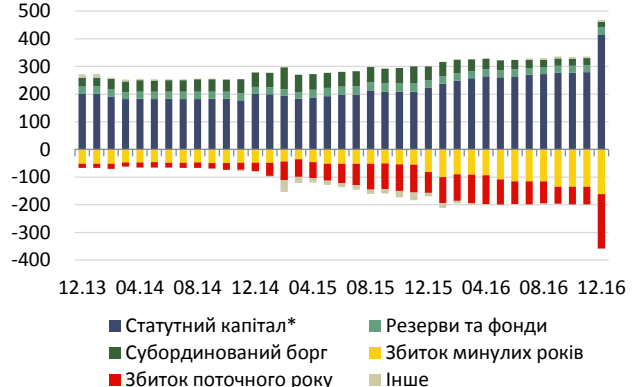
Показники достатності капіталу у секторі в цілому із запасом перевищували мінімально необхідні значення.

Регулятивний капітал та норматив адекватності РК

Статутний капітал банків зріс на 158 млрд. грн. або на 86%, що пов'язано із капіталізацією Приватбанку.

Структура регулятивного капіталу банків, млрд. грн.

*Включає зареєстрований та незареєстрований статутний капітал; у грудні 2016 – ефект вирішення питання недостатності регулятивного капіталу Приватбанку шляхом його націоналізації

Примітки:

Джерело інформації - Національний банк України, якщо не зазначено інше.

До вибірки банків належать платоспроможні на кожну звітну дату, якщо не зазначено інше.

Групи банків сформовано станом на 01.01.2016 року відповідно до рішення [Комітету з питань нагляду та регулювання діяльності банків, нагляду \(оверсайту\) платіжних систем від 31 грудня 2015 року № 657](#).

Дані наведено без урахування нарахованих відсотків на кінець періоду (місяць, квартал, рік), якщо не зазначено інше.

Валові кредити – кредити, не скориговані на резерви за активними операціями банків.

Сума компонентів може не співпадати із підсумковою сумою внаслідок округлення даних.

Звітний період – січень-грудень 2016 року, якщо не зазначено інше.